

МІФОЛОГІЧНИЙ СЦЕНАРІЙ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ

(рецензія на монографію: Вишницька Ю. Міфологічні сценарії в сучасному художньому та публіцистичному дискурсах : монографія / Юлія Вишницька [наук. ред. О. Є. Бондарева]. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 614 с.)

Увага до міфологізації свідомості, ідеологічної практики поширення наративних версій різних міфологічних сценаріїв засвідчує спроби сучасної людини наблизитися до найзагальніших цілостей та їх осмислити. Проблеми міфопоетики і сьогодні залишають простір для міркувань і дискусій попри солідну літературну історію та потужний корпус літературознавчих робіт. Актуальним є пошук текстових стратегій реміфологізації, деміфологізації як проявів неоміфологізму в новітньому художньому та публіцистичному дискурсах, прагнення типологізувати процеси трансформації архаїчної міфології в новітній літературній практиці. У рецензованій монографії Юлія Вишницька вписує міфологічні сценарії до парадигмального ряду теоретико-літературних дефініцій нашого часу, описує міфосценарії з позицій методологічних напрацювань ХХ–ХХІ століть, конструє ідіостильові семіотичні моделі й розробляє текстові алгоритми міфологічних сценаріїв на матеріалі новітньої української літератури й публіцистики.

Для теоретичного обґрунтування поняття «міфологічний сценарій», кореляції взаємозв'язків між прецедентними міфологічними сценаріями та їх сучасними експлікаціями в роботі доцільно обрано не тільки логіко-семантичний інструментарій семіотики, а й інші здобутки гуманітаристики ХХІ ст. Погляд на міфологічний сценарій як об'єкт міждисциплінарних студій надає можливість розглядати його не як осередок готових формул, а як вияв культурної інспірації індивідуальних інтелектуальних пошуків митців, контакту з дійсністю та мистецтвом як формою її вираження. Відтак, здійснене Юлією Вишницькою теоретико-літературне дослідження міфологічних сценаріїв у новітньому літературному і публіцистичному дискурсах відзначається актуальністю.

Запропонована авторкою монографії інтерпретація сценарного моделювання міфологічного матеріалу суголосна з висновками науковців із інших галузей знань, позаяк акцент на міждисциплінарності є науково виваженим. Мотивована й увага Юлії Вишницької до філософсько-політологічного й соціально-комунікативного дискурсу роботи, бо з огляду на потужну інтердисциплінарність сучасного знання інтегрований спосіб мислення (насамперед його термінологічно-формальний вимір) поширився на широкий спектр наукових зацікавлень гуманітаристики, де когнітивний напрям досліджень увібрав онтологічні, гносеологічні, аксіологічні чинники діяльності людини у світі. Тому обрана Юлією Вишницькою теоретико-методологічна база дослідження загалом відповідає основним тенденціям розвитку сучасної науки.

У першому розділі «Міфологічний сценарій як семіотична модель» Юлія Вишницька висвітлює проблеми дефініції, дескрипції та типології; розглядає міф у дзеркалі художньої картини світу (модус *sacrum*'у) та «міфологічну реверсію» сучасності (модус *profanum*'у). Авторка монографії наголошує на метажанровій природі досліджуваного явища, адже, за її переконанням, опис міфологічних сценаріїв як метажанрових конструктів базується на засновках феноменології міфу та дискурсивного аналізу. І тут до дослідниці є питання: або висновок про міфосценарій як метажанровий конструкт іманентно характеризує її роботу, зважаючи, зокрема, на закріплене в теорії літератури розуміння цього поняття (Цитую Риту Співак: «У феноменологічному метажанрі опозиція лежить усередині об'єкта зображення й відбиває його внутрішні суперечності або ж утілюється в зіткненні (зіставленні) основного об'єкта зображення з рядом інших, здебільшого протилежних, іноді ворожих центральному об'єктові. При цьому кожному з об'єктів, що протистоїть центральному, призначено службову роль: він відтіняє межі художньо пізнаваного явища та його своєрідність. У обох випадках сюжет будується як опис центрального об'єкта зображення» [Співак Р. Русская философская лирика: проблемы типологии жанров / Р. Спивак. – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1985. – 140 с.]. Або декларовані тези залишають простір для подальшого аргументованого розгортання, оскільки в монографії Юлія Василівна обмежується твердженням: «Саме методика феноменології міфу відкриває простір декодування міфологічного сценарію як феноменологічного конструкта, що характеризується метажанровою й метанаративною скерованістю. Об'єднуючи найрізноманітніші жанри художнього й публіцистичного дискурсів, міфологічний сценарій поводить як феноменологічний метажанр, у якому все підпорядковано прецедентним міфологічним матрицям» (с. 80).

У другому розділі «Семіотична символічна міфомодель: індивідуально-авторська інтерпретація міфологічних сценаріїв» матеріалом дослідження Юлія Вишницька обрала художні твори сучасних авторів як репрезентанти символічної міфомоделі, серед яких тексти різних жанрово-родових і стильових масивів: лірика С. Жадана, С. Ткаченка, епіка В. Дрозда, В. Шевчука, Г. Пагутяк, О. Забужко, М. Матіос, Л. Дереша, А. Куркова, Ю. Іздрика, В. Лиса, драматургія Б. Жолдака, Я. Верещака, В. Сердюка, О. Миколайчука-Низовця та ін.

Відповідно до розробленої типології, Юлія Вишницька розглядає цей потужний корпус текстів крізь призму реалізації поліваріантних мегаміфосценаріїв початку / кінця, символічної міфомоделі домінантно-периферійного типу та макроміфосценарію ініціації. Авторка монографії враховує, що «ансамблева» структура низки сучасних творів, яка передбачає майстерне поєднання різних композиційних частин, різноманітних жанрово-стильових планів, ґрунтується, у тому числі, і на мотиві двійництва, проте поступове перенесення цього мотиву на територію впливу масової культури свідчить про ускладнення образу світу, який не вкладається у схему бінарних

опозицій. Інтерпретація творів ґрунтується на розумінні міфологічного сценарію є сукупності міфосюжетів, міфообразів, міфомотивів з актуалізованими в конкретному художньому творі певними сюжетними, образними, мотивними домінантами, зіткнення яких генерує конфлікт. Дослідниця враховує, що перетин / взаємовиключення понять мандрівного сюжету, магістрального сюжету, традиційного сюжету, міфологічного сюжету вибудовує ексклюзивні характеристики міфосценарного сюжету.

У третьому розділі «Симулятивна міфомодель: десакралізація та реміфологізація архаїчної свідомості в сучасній публіцистиці (на матеріалі часопису «критика») дослідниця розглядає різноманітні есеїстичні тексти як відображення симулятивної міфологічної моделі.

Юлія Василівна пропонує сценарну модель протистояння, що реалізується в колоніальному / постколоніальному, суспільно-політичному, гендерному / феміністичному, геокультурологічному, топографічному, літературно-мистецькому кластерах публіцистичного дискурсу за допомогою міфологічних координат Іншого, Ворога, Жертви тощо. У цьому розділі дослідниця частково звертається до есеїстики, присвяченої формуванню міфосценаріїв як інструментів інформаційної війни. Так, у підрозділі «Суспільно-політичний кластер» Юлія Вишницька наголошує: «Змодельоване російськими політтехнологами влади протистояння українського Сходу і українського Заходу є штучним міфом, занесеним, насадженим ззовні» (с. 536). Однак проєкція цього штучного сценарію на сьогодення України інспірує поглиблену увагу до публіцистичних текстів, створених у 2014–2016 рр., яких, на жаль, у монографії небагато. Поза увагою дослідниці залишився й аналіз «національних містифікацій» (від Осіяна та «Слова о полку Ігоревім» до «Калевали» та «Велесової книги»), дискутований на сторінках «Критики», що може стати предметом подальших студій.

Монографія Юлії Вишницької «*Міфологічні сценарії в сучасному художньому та публіцистичному дискурсах*» привертає увагу обґрунтуванням міфологічного сценарію як семіотичного конструкту, структурно-семантичного інваріанта певних фоново-культурологічних та етнічних міфів, що має поліваріативну індивідуально-авторську текстову реалізацію. Рецензована праця відзначається багатоаспектністю дослідження текстів сучасної української літератури і буде корисною не лише літературознавцям, але й усім, хто цікавиться питаннями філології, культурології, теорії комунікації.

Олена Бровка,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Рецензія надійшла до редакції 15. 10.2016
Прийнято до публікації 20.10.2016